

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NY

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL., PRÆST.

SJETTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI

1872 - 73.

Mester Hans Michelsen,

Christian IV's Lærer.

Af Holger Fr. Rørdam.

Blandt de Minder, der knytte sig til Herlufsholms Skoles Stiftelse, er ogsaa Mindet om Skolens første «Regent eller Skolemester», M. Hans Michelsen, der med Føje kan kaldes sin Tids mest ansete Skolemand her i Landet. Han er født i Randers, formodentlig ved den Tid, da Reformationen gennemførtes her, og det er at antage, at han er gaaet til Skole sammesteds¹). Da han var kommen som Student til Kjøbenhavn, blev han Lærer (Pædagogus) hos Herluf Trolles Søstersøn, Jakob Hvitfeldt, en Broder til Historieskriveren Arild Hvitfeldt. Jakob Hvitfeldt var dengang i Huset hos den daværende Professor Povl Madsen, der senere blev Sjælands Biskop, og det er rimeligt eller ialfald ikke usandsynligt, at Hans Michelsen ogsaa har boet i M. Povl Madsens Hus for stadig at kunne tage Vare paa sin unge Lærling. Ifølge Vidnesbyrd af en samtidig Forfatter gjorde han sig saa god Flid med sin Discipel, »at denne paa en kort Tid sig saare vel forbedrede i sin Bog og Lærdom«, baade af hans private Undervisning hjemme i Huset, saa og af de andre «Legser», som han holdt ham til at høre ved Universitetet. Da Jakob Hvitfeldt var kommen

¹) Molbech, Athene. I, 439. Marmora Danica. I, 155. Det er altsaa urigtigt, naar Hans Michelsen i Fyhns Supplem. til Efterretn. om Kolding (1860), S. 21 flg. anføres blandt bekendte Mænd fødte i Kolding.

saa vidt, at han med Frugt kunde besøge fremmede Lande, fik Hans Michelsen det Hverv at ledsage ham som Hovmester, og det vidnes om ham, at han med «Flittighed og Troskab» varetog dette Kald. I Året 1562 drog de udenlands, og Rejsen gik til Strasborg, hvis Akademi dengang nød en stor Anseelse¹). Foruden Jakob Hvitfeldt havde Hans Michelsen ogsaa nogle andre unge Adelsmænd under sit Opsyn, nemlig Broderen Arild Hvitfeldt, Hans Lindenov og Karl Kjørning, hvilken sidste, der omtales som en særdeles begavet ung Mand, efter sin Hjemkomst til Kjøbenhavn blev ihjelstukket af en anden ung Adelsmand (Anders Bilde) i Professor Klavs Skavbos Hus²).

Højskolen i Strasborg havde dannet sig om Johan Sturm, sin Tids mest berømte Skolemand, der ved den Iver og Dygtighed, hvormed han fremmede den humanistiske Dannelse, ligesom ved sin hele Personlighed, havde samlet en stor Skare af Disciple om sig³). Han var tillige politisk Korrespondent for den danske Konge og nød som saadan en aarlig Pension her fra Landet. Dette havde til Følge, at han med særlig Interesse tog sig af de danske Studenter, der kom til Strasborg. I omtrent tre Aar kom Hans Michelsen daglig i denne Mands Hus. Det er rimeligt, at han tilligemed de nævnte unge danske Adelsmænd har hørt til Sturms Bordfæller. I de Breve, Sturm skrev til Kong Frederik II, omtaler han Hans Michelsen med stor Berømmelse som en brav, flittig og lærd Lærer, og der grundedes en Forbindelse mellem disse to Mænd, som varede i mange Aar. Vi finde ialfald, at den danske Regjering endnu tyve Aar efter tilsendte Sturm hans Pension gjennem Hans Michelsen⁴).

¹) Molbech, Athene, I, 439.

²) Schumacher, Gelehrter Männer Briefe. II, 451—4. Slesvigske Provindsiafterretn. III, 13—14. Suhms Saml. II, 3, 3.

³) Raumer, Geschichte der Pädagogik. I, 230 flg. Gjellerup, Biskop J. D. Jersin, S. 24—5.

⁴) Kongebrev af 20. Jan. 1586 til Rentemester Christoffer Valkendorf (Sjæl. Tegnelser XIV, 11).

Medens Jakob Hvitfeldt i fem Aar blev hos Sturm i Strasborg, hvorpaa han drog videre til andre Højskoler, forlod Hans Michelsen allerede i Oktober 1565 Strasborg for at rejse hjem¹⁾. Ventelig har han da faaet Opfordringen til at overtage Rektorembedet ved Herlufsholms Skole. — Fundatsen for denne »fri« Skole var udstedt af Herluf Trolle og Birgitte Gøye den 23de Maj 1565 og stadfæstet af Kongen tre Dage efter. Skolen adskilte sig fra de øvrige Latin-skoler her i Landet derved, at den var en Kostskole og nærmest var beregnet for Adelenes Børn; den havde sit Forbillede i de af Sturm og hans pædagogiske Grundsætninger paa virkede Kostskoler i Vyrtemberg (saasom Kloster Maulbronn og andre). Det maatte ligge nær for Birgitte Gøye, der efter sin Mands Død (25de Juni 1565) alene forestod Skolens Anliggender i et Par Aar, at vælge Hans Michelsen til Skolens Rektor, baade fordi han dertil blev foreslaaet hende af hendes Søster Fru Elline Gøye til Skjoldnæs²⁾, og fordi han med Dygtighed havde ledet de med Herluf Trolle nær beslægtede unge Hvitfeldters Studeringer.

Efter sin Hjemkomst overtog Hans Michelsen da Skolen, hvor alt skulde ordnes fra nyt af, men hvor Elevantallet vel ogsaa oprindelig kun har været lidet. Det er vistnok først sket i Aaret 1566. I dette Aar vide vi ialfald med Vished, at han var Rektor, da han i et Program, som udstedtes i Juli 1566 i Anledning af hans og flere andres Magisterpromotion ved Kjøbenhavns Universitet, kaldes »Pædagogus in Herlufsholm«³⁾. Aaret efter blev Sjælands Biskop, D. Hans Albretsen, og Professor Niels Hemmingsen beskikkede til »at have Tilsyn med Skolen og Lærdommen i Herlufsholm«⁴⁾, noget hvori man dog ikke maa søge en Ytring af Mistillid til Skolemesteren, da det var en Forholds-

¹⁾ Hans Mogensen, Ligprædiken over Jakob Hvitfeldt, holdt i Trondhjem 9 Juni 1580. Kbh 1585. Schumacher, Gel. Mån. Br. II, 454.

²⁾ T. A. Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøye, S. 24.

³⁾ Se min Kbhvns Univ. Hist. 1557—1621. II, 506.

⁴⁾ Se Tillæg, Nr. 1.

regel, der stod i Forbindelse med, at Birgitte Gøye samtidig aftraadte den umiddelbare Bestyrelse af Stiftelsen til Danmarks Riges Raad og en af dette beskikket Forstander, uden derfor at opgive sin Interesse for Skolen eller sin Bestræbelse for at fremme dens Tarv¹).

Angaaende M. Hans Michelsens Dygtighed som Skolemester lyder der et enstemmigt Vidnesbyrd. Saaledes kunde D. Niels Hemmingsen ved Birgitte Gøyes Jordefærd (1574) vidne, at i de otte Aar, Skolen havde bestaaet, vare allerede «mange fine Personer opdragne der, og endnu findes mange tilstede, som mærkeligen ere i deres Ungdoms Lærdom forfremmede²». Æren herfor tilkommer aabenbar Skolens Rektor fremfor nogen anden, især da han ikke havde ret mange Medhjælpere³. Af et Par endnu bevarede Breve, som en af Skolens Disciple, Christian Gyldenstjerne, 1569 skrev til sin Fader, den bekjendte Hr. Mogens Gyldenstjerne, skjønnes den Iver for boglig Syssel, som Hans Michelsen forstod at indpode sine Disciple⁴. Blandt andre Bøger, den unge Gyldenstjerne bad sin Fader om, var ogsaa Melanchtons græske Grammatik, hvoraft man ser, at Disciplene ere blevne øvede i dette Sprog, der dengang endnu ikke saa afgjort hørte til den lærde Skoles sædvanlige Fag, som Tilfældet senere blev⁵. At Latinen er bleven dreven med stor Iver, kan man paa Forhaand slutte af det Forhold, hvori Hans Michelsen stod til Johan Sturm, der søgte at gjøre Latinen til sine Disciples andet Modersmaal.

I Aaret 1570 blev M. Hans Michelsen forlenet med et Kanonikat i Roskilde, med den Betingelse, at naar han ikke

¹) Af det Udtog af Birgitte Gøyes Regnskabsbog for 1567, der er meddelt som Tillæg Nr. 2, ses, at hun forsynede Skolen med Bøger til Disciplenes Brug.

²) Melchior, Herlufsholms Historie, S. 89.

³) I Stiftelsens Fundats omtales kun een Hører, men Tallet forøgedes dog meget snart til to (Melchior, anf. Skr. 61. 70—1).

⁴) Se Tillæg, Nr. 3.

⁵) Et Vidnesbyrd om, at Hans Michelsen med Flid øvede sine Disciple i Græsk, er meddelt hos Gjellerup, Biskop J. D. Jersin, S. 26.

var Skolemester i Herlufsholm eller Læsemester i Kjøbenhavn, skulde han residere ved Roskilde Domkirke¹). Det hørte til det usædvanlige, at nogen Skolemester, udenfor Roskilde selv, forlenedes med et saadant Præbende. Vi maa da i denne Forlening dels se et Vidnesbyrd om den Anseelse, Hans Michelsen nød, dels en Antydning af, at Rektor-embedets Lønning kun var ringe. Den beløb sig nemlig kun til 60 Daler aarlig, og nogle Alen Klæde²). Maaske den sidste Omstændighed har været Aarsag til, at M. Hans Michelsen efter 1571 overtog Præsteembedet ved Herlufsholm, uden dog derfor at opgive sin Stilling som Skolemester. Rigtignok mener Herlufsholms fortjente Historie-skriver, H. B. Melchior, at Hans Michelsen ikke samtidig kan have været baade Præst og Skolemester, eftersom dette skulde være uforeneligt med Stiftelsens Fundats³). Men herimod er at bemærke, at Melchior selv henviser til Arkivdokumenter, der godtgjøre, at Hans Michelsen endnu 1577 var Rektor. Altsaa staar dette vel fast. Men Niels Hemmingsen beretter i sin Ligtale over Fru Birgitte Gøye (Bl. B viii), at »da salige Fru Biritte vaar nu (1574) bleffuen saa hart siug, lod hun kalde til sig sin Siælesørgere, Mester Hans Michelson, oc hørde trøstelige Sententzer aff Scrifften aff hannem«. Dette er et ikke mindre urokkeligt Vidnesbyrd om, at han har været Præst. — Den 13de Juli 1579 bestemte Kongen, at »Mester Hans Michelsen, Sognepræst til Herlufsholm«, maa bekomme og oppebære Afgiften af Kronens Korntiende af Hammer Sogn i Hammer Herred, hvorfor de, som havde fæstet denne Tiende, befaledes at yde Afgiften til ham, indtil Kongen anderledes tilsagde⁴). Mange Aar efter (1599), da Hans Michelsen forlængst havde forladt Herlufsholm, fik hans Hustru, Lisbeth Munthe, konge-

¹) Se Tillæg, Nr. 4.

²) Melchior, Herlufsholms Historie, S. 70—1.

³) Melchior, a. Skr. S. 158. Jfr. Fundatsen smst. (eller Pontopp. Ann. III, 402).

⁴) Udkast i Geh.-Ark., topograf. Saml., Hammer.

ligt Løfte paa, at om hun overlevede sin Mand, maatte hun beholde denne Kongetiende efter hans Død¹⁾.

I M. Hans Michelsens Tid afbrændte noget af Herlufsholm, en Omstændighed der synes at være undgaaet Stiftelsens Historieskriver. Sagen kan dog ikke være tvivlsom, da Hans Michelsen selv taler derom i et Brev til Christoffer Gøye, Fru Birgittes Broder²⁾. Det er ikke bekjendt, hvor stort Afbræk denne Brand har voldet i Skolens Virksomhed. Men en større Fare for denne var dog det Krav, som flere af Birgitte Gøyes Slægtninge gjorde paa Stiftelsens Midler, idet de paastod, at hun som Enke havde været uberettiget til at disponere over sine Ejendomme uden sine Frænders Samtykke. Sagen stod paa i et Par Aar og førtes ved forskjellige Retter, indtil den endelig 1575 kom for Kongen og Rigens Raad, som tilkaldte en Del af Universitetets Professorer som Meddommere. Det var overdraget M. Hans Michelsen at procedere Sagen paa Skolens Vegne, og han havde den Glæde, at Enden blev — om end efter en Del Tvivl — at Herluf Trolles og Birgitte Gøyes Stiftelse blev kjendt for at staa ved Magt. Et Sagn beretter, at den afdøde Fru Birgitte, om Natten før Dommen faldt, skulde have aabenbaret sig for ham og givet ham Vejledning til at finde et skjult Dokument, der tilsidst afgjorde Sagen til Stiftelsens Fordel³⁾.

Da Kongen 1578 forlangte, at Universitetets Professorer skulde gjøre Forslag om en Mand, der egnede sig til at være Biskop i Trondhjem, var M. Hans Michelsen i Herlufsholm en af dem, paa hvem Tanken først faldt⁴⁾. Allerede hans Ydre maatte anbefale ham til en saadan Stilling, thi

¹⁾ Sjel. Registre Nr. 14, Fol. 204.

²⁾ Se Tillæg, Nr. 7.

³⁾ Se Tillæg, Nr. 6. Rosenvinge, Gl. danske Domme. III, 281 flg. samt Fortalen S. XXII flg. Melchior, a. Skr. S. 89 flg. Sagnet har givet Oehlenschläger Stof til et dramatisk Arbejde, Gjenfærdet paa Herlufsholm (1845).

⁴⁾ Danske Mag. VI, 324.

høj og anseelig som han var, havde hans Fremtræden noget ærefrygtindgydende. Biskop blev han dog ikke, men han kom snart til at beklæde ikke mindre vigtige og endnu mere indflydelsesrige Embeder. Da Kong Frederik nemlig 1579 forlangte af Biskop Povl Madsen, at han skulde foreslaa ham en Mand, der kunde være dansk Hofprædikant, men det maatte, som Kongen skrev, ikke være nogen »gemmen Mand, men en der var noget anseende i Lærdom og Levned«, »en god, from, fin, lærd og gudfrygtig Mand«, der undertiden kunde være den tydske Hofprædikant, Mester Christoffer Knoff, til Medhjælp, — saa vidste Bispen ingen bedre at foreslaa end M. Hans Michelsen. Den 18de December 1579 fik denne da Kongens Tilbud om at blive dansk Hofprædikant med Forpligtelse til at følge Kongen paa hans Rejser og at staa M. Christoffer Knoff bi i Embedet. Og da han gik ind paa dette Tilbud, blev hans Bestalling udfærdiget den 29de Januar 1580. Der skulde anvises ham fri Bolig »for vort Slot Frederiksborg«, desuden skulde han som fast Løn have 200 Daler aarlig samt en Hofklædning, 16 Daler maanedlig i Kostpenge og Foder til to Heste¹).

Ved Paasketid 1580 forlod Mester Hans Michelsen da Herlufsholm, som nu i fjorten Aar havde nydt godt af hans fortræffelige Lærergaver, og tog Bolig ved Frederiksborg, hvor han dog fremdeles synes at have øvet en vis pædagogisk Virksomhed. Vi vide ialfald, at Borgmester Albert Albertsen i Kjøbenhavn samme Aar satte sin Søn Christian Albertsen (der senere blev en agtet Handelsmand og Borgmester i Kjøbenhavn) i Huset hos ham for at opdrages; og det samme har maaske ogsaa været Tilfældet med andre²).

Hofprædikantens Embede var anseeligt og vigtigt paa Grund af den daglige Adgang, det gav til Kongens Person. Og Mester Hans fik flere Beviser paa, at han var vel anskreven ved Hove. Da han saaledes var utilfreds med den

¹) Se Tillæg, Nr. 8. 9. 10.

²) Universitetsprogram ved Christian Albrechtsens Død d. 1. April 1616.

ham anviste Bolig, tilstod Kongen ham et andet Hus, og da han ønskede en aarlig Levering af Proviant istedenfor den maanedlige Pengeløn, saa blev dette ham ogsaa tilstaaet¹). Imidlertid fik han dog den 18de December 1581 kongelig Befaling om at lade sig høre tredie Juledag i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, da Embedet som Sognepræst her var ledigt ved M. Rasmus Katholms Død, og Bispen og flere af Rigsraaderne havde foreslaaet ham til dette Embede²). Han fik det dog ikke — uvist af hvad Grund. Maaske havde man allerede faaet Tanke om at anvende hans Dygtighed paa anden Maade.

Kong Frederiks ældste Søn, Christian, var nemlig i den Alder, at han snart skulde have en Lærer, da han nu var fem Aar gammel. Kongen raadførte sig med Medlemmer af Rigens Raad; de henviste til Mester Hans Michelsen, som paa Herlufsholm havde vist sin Dygtighed og Samvittighedsfuldhed i at opdrage deres Sønner og Slægtninge. Den 15de November 1582 skrev Kongen til ham, at han havde udset ham til denne Gjerning, paa Grund af at han »før havde omgaaedes med Børn og vel vidste at skikke sig i den Lejlighed«. Ved Fastelavnstid i det følgende Aar skulde han da begive sig over til Koldinghus for at overtage den unge Prindses »Optugtelse og Lære«. Kongen

¹) Den 21 April 1581 fik Lensmand Johan Taube paa Frederiksborg følgende Kongebrev: »Hofprædikanten M. Hans Michelsen har givet tilkjende, at han i det Hus, som ham der for vort Slot Frederiksborg er indgivet, skal have ganske ringe og ubekvem Værelse til sin Husholdning, begjærer derfor, Vi naadigst ville bevilge ham at bekomme det Hus og Værelse, som Povl Werneker der sammesteds havde: da have Vi naadigst bevilget ham samme Hus« (Sjæl. Tegn. XIV, 456). Den 17 Okt. 1582 fik Rentemester Christoffer Valkendorf Kongebrev om, at M. Hans Michelsen, »vor Hofprædiker paa Frederiksborg«, skulde for Fremtiden have en vis aarlig Genant istedenfor Kostpenge, som han hidtil havde haft (Sjæl. Tegn. XV, 121—2).

²) Se Tillæg, Nr. 11.

lovede derfor at give ham en saadan Løn for hans Arbejde, at han skulde blive vel fornøjet dermed¹⁾.

I Foraaret 1583 tiltraadte M. Hans Michelsen da sit Embede. Hans Bestalling er udstedt den 29de Marts. Den indeholder Forpligtelse for ham til at opdrage Prindsen i Guds frygt og gode Sæder. Han skulde nøje vaage over, at hans Lærling ikke kom i slet Selskab, idet han tillige med Omhu skulde agte paa hans legemlige Sundhed²⁾. Kongen tog ham derpaa selv i Ed. Christoffer Knoff fortæller i sin Ligtale over Frederik II, hvorledes Kongen ved denne Lejlighed med alvorlige Ord og i en bevæget Stemning omtalte, hvori Fejlen i hans egen Opdragelse havde bestaaet, og hvorledes han var bleven hindret i at lære noget ordentligt. Han befalede derfor Læreren alvorlig, ikke alene at bruge Flid i sin Undervisning, »men ogsaa anvende tilbørlig Streng-
hed imod Kongens Søn; ikke lade ham have sin egen Vilje, men holde ham i god Disciplin og opdrage ham i sand Guds frygt, Dyd og Ærbarhed, saaledes som han kunde forsvare det for Gud og for sin Konge og Herre«. Vilde nogen driste sig til heri at lægge ham Hindringer i Vejen, da lovede Kongen ham sin alvorlige Beskyttelse og Bistand³⁾. I Kong Frederiks Skrivkalender har Kongen med egen Haand gjort følgende Antegnelse ved den 31te Marts 1583: »Ydach war ieg her paa Haddersschelff met mint Soffye och burn och alt hofsynner och fruentymmer, samme dach gøyrdede ieg Her Hans, sum war sonneprest tyl Frederessbor, tyl mynt sønt Crisstyant presettor⁴⁾«. Nogle Dage tidligere havde Kongen ladet skrive til Adelsmændene Niels Friis til Hesselager og

¹⁾ Nye D. Mag. IV, 161—2.

²⁾ Se Tillæg, Nr. 12.

³⁾ C. Molbech, Historiske Bidrag til Kundskab om K. Christian den Fjerdes Opdragelse og Ungdomsundervisning, i Nyt hist. Tidsskrift. III, 246 flg.

⁴⁾ Orig. i Gl. kgl. Saml. 3583. 4. I Schlegels Geschichte Christian IV von Slange, I, 62—3, hvor der er meddelt nogle Notitser om Hans Michelsen, siges urigtig, at han først var Lærer hos Prindsen og siden Hofpræst, en Fejl, der siden er gaaet igjen i andre Skrifter.

Hans Lindenov til Hindsgavl, at da han nu var tilsinds at stille sin kjære Søn, Hertug Christian, under Tugtemester og Disciplin, og da Kongen ønskede, at nogle af Adelsens Sønner skulde optugtes og undervises i Forening med ham, saa skulde hver af de nævnte Mænd sende en af deres Sønner, der omtrent kunde være jevnaldrene med »Hans Kjærlighed«, til Mester Hans Michelsen, som da videre skulde tage sig af dem. Noget der ogsaa skete¹⁾. Til Bi-stand ved Undervisningen af disse unge Adelsmænd fik Mester Hans lidt senere, formodentlig efter sit eget Valg, en Undertugtemester ved Navn Ludvig Ludvigsen (Munthe), uden Tvivl en Broder til hans Hustru²⁾.

¹⁾ Nye D. Mag. IV, 162. Niels Friis's Søn omtales ofte af Christian IV i de Breve, hans Stilebog indeholder (se Molbech anf. Afh.). I en hds. Levnedbeskrivelse af Otte Lindenov til Borreby (Gl. kgl. Saml. 3068. 4) omtales, at hans Fader, Hans Johansen L., fik Befaling til at sende denne sin Søn (der var født d. 24. Juli 1575 — altsaa to Aar ældre end Prindsen) til Kolding, »der paa den unge Prinds vor itz regerende Konge at auffwarte og der under Informatoris sl. M. Hans Michelsens Disciplin ydermere at informeres«, og at han var hos Prindsen i 4½ Aar.

²⁾ Ludvig Ludvigsens Bestalling som Undertugtemester, dat. Skanderborg 24 Novbr. 1583, er meddelt af Molbech i Nyt hist. Tidsskr. III, 251. Molbech, der ikke har kjendt Mandens Efternavn (Munthe), siger, at neppe andet er bekjendt om ham end Navnet. Det er dog ikke saa. I et Kongebrev fra 1586 til Kapitlet i Lund omtales, at der var et Vikarie i Lund, kaldet Altare Sacerdotum, som Jens Thomesen var forlenet med, og Præstegildet sammesteds havde Præsentationsret til: »Da efterdi denne Brevviser os elsk. Ludvig Ludvigsen nu en Tidlang til des haver været og endnu er højbaarne Fyrste, vor kjære Søn, Hertug Christians Tugtemester tilgiven og forordnet at skulle hjælpe at instituere og undervise de Herremænds Børn, som ere hos Hans Kjærlighed, og han sig hertil udi samme Bestilling flitteligen haver forholdet, saa vi derfor naadigst gjerne saa hannem befordret: bede vi eder og naadigst begjære, at dersom han fornø Jens Thomesens Død overlevendes vorder, I da os saa vel som og højbemeldte vor kjære Søn til Ære og Vilje ville befordre og forhandle, at samme Vikarie maatte blive fornø Ludvig Ludvigsen confereret og forlenet«. I et Brev, dat. Lund, S. Mauritii Dag (21 Sept.) 1586 gjør Niels Hvid, Superintendent og Provst i Konventet i Lund, Aage Nielsen og Adrian Matsen, Procuratores,

Som Løn blev der tillagt Hans Michelsen ved hans Ansættelse hos Prindsen 200 gamle Daler og en for hans Stand passende Klædning aarlig, samt Klædning for en Dreng. Desuden fik han Løfte om et Kannikedømme eller andet gejstligt Gods, naar noget saadant blev ledigt. Dette Løfte blev snart indfriet og det paa en meget rundelig Maade, idet han nemlig den 25de Oktober 1583 forlenedes med Kantordømmet, et Kanonikat og et Vikarie i Lund, hvilke Præbender, hvoriblandt Kantordømmet var et af Kapitlets Prælaturer, da vare blevne ledige ved M. Vessel Pallesens Død¹). Da Hans Michelsen ikke personlig kunde residere i Lund, saa længe han var hos den unge Prinds, paalagde Kongen Kapitlet at sørge for, at de Forretninger, som mulig laa til Kantordømmet, besørgedes af en anden, og Lensmanden i Lund fik Befaling til at varetage Hans Michelsens Interesse ved Overleveringen af Præbendegodset²). Alt blev saaledes ordnet paa den bedste og bekvemmeste Maade for ham, noget hvori vi visselig maa se Vidnesbyrd om, at Kongen var vel tilfreds med hans Tjeneste. Som et Tegn herpaa

samt flere Præstemænd i samme Konvent vitterligt, at de bevilge Ludvig Ludvigsen det Vikarie, som blev ledigt efter Jens Thomesen. (Gl. Afskrifter i Geh.-Ark., Topogr. Saml., Luhd 6 a. b.). Endnu 1588 var Ludvig Munthe i sin Stilling ved Hoffet (Ny kirkehist. Saml. I, 217). Senere tog han Magistergraden, blev Kannik i Lund og steg efterhaanden til Ærkedegn i Kapitlet, i hvilken Stilling han døde, saavidt vides 1634 (Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 93). Hos Zvergius, Sjølandske Cleresi, S. 564, gjøres han til Fader til M. Hans Michelsens Hustru, hvilket naturligvis er en Urimelighed; men han var sikkert hendes Broder. Den Johannes Munthe, som d. 22. Jan. 1585 fik Bestalling at skulle være hos Hertug Ulrichs Tugtimester (M. Povl Pedersen) og hannem hjælpe de smaa Herremænd at optugte (Nyt hist. Tidsskr. III, 257), var vistnok en Broder til disse, og altsaa ogsaa Hans Michelsens Svoger; han blev senere Sognepræst i Tikjøb. Fra ham nedstammer Ludvig Holberg, der arvede sit Fornavn fra Muntheslægten, medens Navnet Holberg efter al Rimelighed stammer fra Byen Hovlberg i Jylland, som i ældre Tid ofte skreves Holberg.

¹) Skaanske Registre Nr. 1. Fol. 430—31.

²) Se Tillæg, Nr. 13.

kunde det ogsaa bemærkes, at Kongen til Nytaar 1584 forærede ham et sølvbeslagent Exemplar af det Udvalg af Salomons og Jesu Sirachs Ordsprog, som han havde ladet udgive paa Tydsk 1583, ledsaget af en egenhændig dansk Tilskrift til »Mester Hans, min Søn Christians Tugtemester¹⁾». Naar Prinds Christian noget senere (12te Avgust 1584) har skrevet en latinsk Tilskrift til sin »charissimo præceptori« i samme Bog og allerede da, kun 8 Aar gammel, bruger det Valgsprog, som senere fulgte ham gennem hele Livet: »Regna firmat pietas«, saa ligger det nær at antage, at hans Lærer har givet ham Anvisning paa dette smukke Sprog.

Under sin Lærervirksomhed opholdt M. Hans Michelsen sig snart paa eet, snart paa et andet Sted med Prindsen. Først paa Koldinghus, hvor Lensmanden Henrik Below allerede den 25de Marts 1583 fik Instruktion om, hvorledes han »skulde forholde sig med Hertug Christian, naar kgl. Maj. forrejsjer fra Koldinghus, og højbemeldte Hertug Christian med sin Tugtemester der efterlades²⁾«; siden vare de paa forskellige andre Steder, saasom Sorø, Skanderborg, Kronborg, Frederiksborg o. fl. Da Kong Frederik havde bestemt, at Prinds Christian tilligemed hans yngre Broder, Prinds Ulrik, med deres Tugtemestere og de »tilforordnede Adelsbørn« en Tidlang skulde opholde sig paa Sorø Kloster, fik Lensmanden her, Johan Svave, tilligemed Tugtemestrene den 5te Januar 1585 en udførlig Instruktion om, hvorledes de skulde forholde sig. Navnlig kunde fremhæves den Afsondring, hvori Prindserne skulde opdrages. Det hedder nemlig: »Vi ville og herhos have bemeldte Johan Svave saavelsom vore kjære Sønners Tugtemestere, Mester Hans Michelsen og Mester Povl Pedersen, strengeligen og alvorligen formanet og forbudet at tillade nogen af Adel, Herremænd, Fruer eller Jomfruer, end mindre nogen anden, som kunde hælde at komme hid til Klosteret, hvo som det helst være

¹⁾ Frederik II's Krønike udg. af Resen, Fortalen Bl. c.

²⁾ Instruktionen er trykt i Danske Mag. V, 255—6.

kunde, at komme til højbemeldte vore Sønner, uden det kunde være nogen af vores og Rigens Raad, som det kunde begjære, hvilke det skal maa blive tilladt. Desligeste skulle og vor Hofprædikant Mester Christoffer Knoff, saa og D. Povl Madsen, Superintendent udi Sjælands Stift, naar de hænde did at komme, maa blive tilladt at komme til højbemeldte vore kjære Sønner, og ellers ingen anden, saafremt de ikke derfor ville have vor højeste Unaade¹⁾.

I Aaret 1586 fik Prinds Christian, foruden sin Tugtemester en egen adelig Hovmester, nemlig Henrik Ramel, der tillige var Præsident i det tydske Kancelli²⁾. Det er dog ikke bekjendt, at der derved er indtraadt nogen betydelig Forandring i M. Hans Michelsens Stilling til Prindsen. Alt vidner nemlig om, at han ogsaa fremdeles havde en anset og hædret Stilling ved Hove, som vistnok udsprang fra Erkjendelsen af den Dygtighed, hvormed han gjorde sin Gjerning fyldest³⁾. Nogle Aar efter hans Død bemærkede den bekjendte D. Hans Povlsen Resen i en Ligtale over en af hans fordums Disciple paa Herlufsholm, Henrik Lykke til Overgaard, at Mester Hans Michelsen var »vidt berømt for sin sønderlige Skikkelighed til Ungdommen at oplære«, og at han »med stor Lov og Ære« havde varetaget sit Embede som Kong Christians Tugtemester⁴⁾.

Om Hans Michelsens Fremgangsmaade med Prinds Christians Undervisning og Opdragelse foreligger der interessante

¹⁾ Instruktionen er trykt i Nye D. Mag. IV, 163—65.

²⁾ Hans Instruktion som Hovmester har jeg ikke fundet; men i et Brev af 20de Novbr. 1586 omtaler Kongen, at han var det (se N. D. Mag. IV, 166). Rimeligvis har han været det allerede i Februar s. A., da Hans Michelsen paa hans Vegne fra Kronborg skrev til Universitetets Rektor angaaende et Prælatur i Lunds Kapitel, som Henrik Ramel nys havde faaet, ventelig nærmest i sin Egenskab som Hovmester for Prindsen. (Brevet er trykt blandt mine Aktstykker og Breve til Univ. Historie, Nr. 246).

³⁾ Se Suhms Saml. I, 3. 163. Ny kirkehist. Saml. I, 216.

⁴⁾ Rothe, Brave danske Mænds og Kvinders berømmelige Eftermæle. II, 288.

Vidnesbyrd i Prindsens endnu bevarede latinske og danske Stile- og Brevbøger fra den Tid af, da han stod under Mester Hans's Vejledning¹). Jeg skal dog ikke her udførlig gaa ind paa dette Emne, da vor Litteratur besidder en omhyggelig Monographi desangaaende, hvortil jeg kan henvise²).

Hans Michelsens Virksomhed som Christian IV's Lærer vedvarede, indtil den unge Konge havde fyldt sit 16de Aar (1593). Et af de sidste Breve i Christians ovenomtalte Stile- og Brevbog er rettet til hans Lærer og dateret Frederiksborg den 15de Maj 1593. Heri skriver han: »Charissime D. præceptor, non expectassem tuum adventum ad nos, intra diem Mercurii, nam libenter concessissem tibi veniam octo dierum ad disponendam rem familiarem, cum totus annus sit elapsus, ex quo domi fuisti; tamen mihi admodum gratum est, quod reversus sis præter expectationem» etc. Dette Brev viser, hvorledes Discipelforholdet allerede var ifærd med at afløses af et andet, uden at Fortroligheden mellem Eleven og Læreren dog derfor var forsvunden. Brevet giver os tillige en lille Oplysning om M. Hans Michelsens huslige Forhold. Han havde i nogle Dage været hos sin Familie, som han i et helt Aar ikke havde haft Lejlighed til at besøge. Vi vide ikke med Vished, hvor hans Hustru og Børn have levet, medens han maatte følge Prindsen fra det ene Slot til det andet. Jeg formoder dog, at de have haft deres Bolig i Næstved, siden en Søn af Hans Michelsen kalder sig Nestvediensis. Under disse Forhold maatte Mester Hans vel ønske, at hans Hofstilling kunde afløses af et mere roligt Liv. Da den unge Konge derfor ikke mere behøvede hans Vejledning, tog han Bolig ved sit Prælatur i Lund³). Men ikke længe efter at Christian IV selv havde overtaget Regjeringen, viste han sin Taknemme-

¹) Orig. i Univ.-Bibl., Schønings Saml. Nr. 2.

²) Molbechs tidligere omtalte Afhandling i Nyt hist. Tidsskrift. III, 245—306.

³) Dette mener jeg fremgaar af Danske Mag. II, 292, ligesom det i sig selv er sandsynligt.

lighed mod sin Lærer ved at beskikke ham til Forstander for Sorø Skole og Klostergoods, en Post, som man ikke uden Føje har kaldt den anseeligste, som en Mand af borgerlig Fødsel i de Dage kunde beklæde. Forstanderembedet var forøvrigt ikke ledigt dengang, men den hidtilværende Forstander, M. Christian Machabæus, maatte efter Kongens Befaling vige Pladsen, som M. Hans Michelsen overtog den 1ste Maj 1597¹⁾.

I Sorø virkede han dog kun i halvfemte Aar, da han døde den 13de December 1601 og jordedes i Sorø Kirke, hvor hans Ligsten endnu findes²⁾. En fremmed rejsende, som i Aaret 1600 besøgte Danmark, omtaler ham som: »Vir corpore grandis et annis, consilioque potens³⁾. Hans Valgsgrog var: Vince bono malum. Og han kan med Føje regnes blandt sin Tids bedste Mænd. — Af hans Børn kjendes Sønnen Hans (Johannes Michaelius Johannis fil. Nestvediensis), der i Aarene 1604—5 forekommer som Student ved Universitetet⁴⁾, men hvis senere Løbebane ikke er bekjendt, og Datteren Bodil, der blev gift med Professor Vulfgang Rhumann⁵⁾.

¹⁾ Sjøel. Tegn. XIX, 68. Sml. Kbhvns Univ. Hist. 1537—1621. II, 590. I en Fortegnelse over Lensmændene i Sjøeland i Aaret 1600 opføres for »Soer Birk« M. Hans Michelsen (Sjøel. Tegn. XIX, 255).

²⁾ *Marmora Danica*. I, 155. Wendelbo, *Beskrivelse af Mindesmærker i Sorø Kirke*, S. 32—3.

³⁾ Suhms *Nye Saml.* III, 103.

⁴⁾ Han optraadte som Respondens ved den medicinske Professor Gellius Sascerides's Disputatser i de nævnte Aar.

⁵⁾ *Vinding*, *Acad. Haun.* p. 224.

Tillæg.

1.

Breff till Doctor Hans Albritsen, Superintendent wtj Sielandtt Stiftt, och Doctor Niels Hemmingsen, Professor wdj Kiøbenhaffn, saa liudendis.

Frederich etc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wider, att oss elsk^e Fru Birgitte Giøe, Herloff Trollis efterleffuersche, haffuer laditt berette for oss, att hun er tilsintz nu frann seg och sine arffuinge att offuerantuorde Herluffsholm gaard och godtz med inventarium och anden deell, som for^{ne} hendis salige hosbonde, Herlof Trolle, och hun till en Adels Skole funderett haffuer, saa att samme Skole maa bliffue effter Fundatzen thess bestendiger wed sinn magt wtj sinn rette brug. Thij bede wij ether och wille, attj altiid her effter haffue godtt flittig tilsiuin med Skolen och Lerdommen, saa att alting maa gange christeligen, schickeligen och well till ther medt, och thett effter fundatzens Liudelse maa wed magt holdis. Ther med giøre j oss synderligen till wilge, och wij forlade oss ther wisseligen till. Datum Frederichsborg thend xvij dag Martij Aar etc. 1567.

Tegnelser over alle Lande. IX, 239—40.

2.

Udtag af Fru Birgitte Gøyes Regnskabsbog for Aaret 1567
(ført af hendes Skrifer Michel Skaaning).

Martius.

Thendt 20. betald Balldzer bogefører ephther min frues befalling for hues bøger mester Hans haffuer tiill thenne dag vdtaget aff hannum tiill Scholens behoff

Ny daller vij daller xxij β.

Aprilis.

Thendt 4. antuordit min frue, som hun schenchte Mester Machabeus. Ny daller v daller.

8. antuordet Dochter Niells [Hemmingsen] vdj the xxiiij daller for Mester Machabei kost it aar, aff the peninge, ieg haffede y regenskab. Ny d. xvj daller.

xi dag, giffuet for j skindt pergament tiill thett breff, min frue gaff paa Fundatzens fuldburd oc stadfestelse, oc throdde fran Forstanders befaling, runde marck xx β .

Tendt 29. betalde min frue Claus bogefører y Kiøpnehaffn for huis bøger Mester Hans haffde vdtagit hoss hannem tiill scholebornene paa Herloffsholm, viij m \mathcal{L} , ther eblandt lagde ieg vd aff the penninge, ieg haffde y regenskab vj m \mathcal{L} ij β .

Junius.

4. faait Her Thomas, som handt gaff for 12 prenthit kors tiill min Frue j m \mathcal{L}

Faait Bastiann, som min frue gaff Baltzer Bogefører for liig predicken Matthesii j daller.

Faait Bastiann, som handt gaff for iiij strømpe skindt att lade suerthe for min frue. xij β .

Bethalt Frederick Leiell for vrther, som min frue fiick aff hannum epher sedelens vdwiiss lxvj daller.

Item for it thwsentt kanine skindt, gammell daller. . . xx daller.

Giffuit for iiij Jørgenn Gylltis bøger, som Her Jens kiøpthe tiill min frue j m \mathcal{L} .

28. bethaldt the smaa iomfruer, som min frue thog aff theris penninge, och schienchte Daud van Gunsterberg xviiij m \mathcal{L} .

Thendt 8. Septembris faait min frue, som hun gaff Maye bornene y Gudz naffn x β .

Thendt 20. Septembris antuordet min frue, ther hun drog aff tiill Wiborg marchet, vdj daller oc mønt. . . xvij daller j m \mathcal{L} .

Item y thenndt vgen epher S. Hanss dag laa ieg y Kiøpnehaffn viij natther, ther ieg kom aff Schone, oc vdkopiet the bressue paa pergament, som lyder paa Herloffsholms schole, fortheret ther oc vdi Kallundborg iiij m \mathcal{L} iiij β .

Orig. i Kongl. Bibl., Saml. til Adelens Hist. Fasc. 22.

3.

Tvende Breve fra en Discipel paa Herlufsholm til hans Fader.

a.

Sønlig hilsenn nu och altidt ydmygeligenn forsenntt med Gud wor Herre. Mynn allerkierreste Fader, denn almectigste Gud werre æuinndeligh med eder, beuarre eder och giffue eder lennge att leffue dagligenn io beder och beder tilpas, sitt naffn

till ærre, mig till trøst och gledde. Jeg lider wel aff Gudtz naade, och for eders faderlige wilge, som ieg wdy saa mange maade mod mig obenbarlige nock befunder, tacker eder ganndske ydmygeligenn. Jeg skall ingenn dag tilstødde att gaa forby, wdy huilchen ieg io beder denn euige Gud, alle welgierningers belønner, att hannd for saadanne eders faderlige welgierninger, y mig aff saa god enn wilge beuise, wille runndelig belønne, och giffue mig synn Helligandtz naade, ieg kunde saa tilbørligenn nogenn tidt tacke eder, som ieg wille finndis redebonn till med all lydactighed och wnderdanighed wdy alle maade. Allerkeriste Fader, ieg skreff eder till nogenn dage forledenn om nogle kledder, fick dog ingenn skriffuelse till bage frann eder, huorfor ieg befrøcter mig, att ennthenn mynn skriffuelse ickj er kommen till eder, eller noggenn siugdom saa skulle haffue betagenn eder, y ickj kunde skriffue mig till, huilchitt Gud naadeligenn affuennde for synn søn vor Herre Jesum Christum, huor for ieg nu igenn eder er till wmage med denne mynn skriffuelse, bedendis edergiernne, y wille, som y aff eders faderlige wilge altid finndis redebonn nock till mig att forsørge med alltt huis mig giørris behoff, giffue mig enn latinnske bibel, thi wi pleie her enn effther enn anden daglige till bors att lese ther aff tho eller tre Cappittell først paa Danske sydenn paa Latinn, y wille och giffue mig enn grammaticam grecam Philippi och Cransium. Jeg skall nest Gudtz hielp thenn flidt giørre her wdy mynn studering, dett skall ickj anngre eder thenne bekostring, y giør for mynn skyldtt. Hermed eder medt eders ganndske hus denn allmectigste Gud beffallendis. Myn kierre scholemester lader ynnske eder all lycke och wellferrt, och tacker eder ydmygeligenn for alle welgierninger, y hannum beuist haffue. Ex Herloffsholms fry schole denn 19 Maj Anno Domini 1569.

Christiann Gyllenstiernn,
eders wnderdanige sønn.

Udskrift: Erlig, welbyrdig mannd Her Magnus Gyllenstiernn till Stiernholm, mynn kierre fader ganndske sønnligenn tilskreffuitth.

Orig. i Kongl. Bibl., Saml. til Adel. Hist. Fasc. 25. Vedlagt findes samme Brev affattet paa Latin.

b.

Sønllig Hyllsenn nu och altid forsennth med Gudtt wor Herre. Allerkierriste Fader giffuer ieg eder sønnligenn tilkiende, ieg aff Gudtz naade er sunnd och well tillpas. Gud almectigste wnde mig lige saadann tiennder tiill eder att spørge, och eder wdy syn guddommelig beskiermelse well beuare, mig tiill gaffnn och guode, huor om mynn daglige bønn er stedtze thiill bannum. Mynn allerkierriste Fader, betacker ieg eder sønnligenn, ydmygeligenn och ganndske giernne for alltt faderlig godhed, y mig giortt och beuist haffuer och nu dagligenn beuiser med all nød-tørtighed, som y wide mynn wnngdom well behof giøris, besønnderlig att ieg kannd operis wdy god lerdøm och tuctighed, som y saa well wide mig fornødenn att werre, for huilckitt alltt sammen Gud werre eders lønn euindeligh. Mynn allerkierriste fader, sennder ieg eder itt Register paa dy 8 β , ieg haffde offuer, ther ieg sist sennde eder mytt reienskab, paa huis penndinge y sennte mig, och paa dy 6 marck, som y sennte mig sydenn, att y kunde wide mig ickj haffue dennum tiill wnøtte forterritt, bedendis eder ganndske sønnligenn och ydmygeligenn, att y wille mig end nu med nogle behielpe, som ieg kunde lade mynne kledder forbedris med, och kiøbe mig scho for, att y wille giffue mig itt offertog och enn duellicks lifkiortell, thi ieg haffuer dette gansske behoff. Mynn allerkierriste Fader, som y skreff mig tiill siste gang, dett synis eder icki gott att werre att spille for mannge penndinge paa bøger, saa maa y wide, att saa lennge Gud sparrer mig lifluet, skulle y ickj anngre, huad bøger y giffuer mig, eller huad bekostning y giørre for mynn skyldt, thi ieg skall saa møgett, som Gud giffuer mig synn naade tiill, findis willig y mynn studeringg, saa huercken y eller mynn scholemester skall mig nogett skylle, och altid finndis eder och mynn scholemester lydig y alle maade. Bøger er alltt dett sønnderligst ridskab, thennum behoff giørris, som nogett skulle sig wdy boggelig konnster forbedre. Her med eder Gud befaenndis. Ex Herloffsholms fry schole denn 28 dag Julii Anno 1569.

Eders lydig sønn

Christiann Gyllenstiernn.

Lader mynn kierre scholemester hilse eder och eders ganndske hus med mannge gode netter, och tacker eder for alltt gott, som y hannum giort och beuist haffuer.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mannd Her Magnus Gyllenstiern till Stiernholm, mynn kerre fader ganndske sønnligen tilskreffuett.

Orig. i Kongl. Bibl., Saml. til Adelens Hist. Fasc. 25.

4.

Mester Hans Michelson fick breff paa Canikedømme wthj Roschild.

Fick Mester Hans Michelson, schollemester wdj Herloffsholms skolle, breff paa thet Canikedømme, som vaccerer i Roschilde epther Claus Roszengardt, epther Capitels statuter att skulle bekomme, dog saa at nar hand icke lenger er scholemester i for^{ne} Herloffsholm eller lezemester wdj Kiøpnehaffn, skall hand residere sammestedt, oc giøre sliig tønge och thienniste inden och wden kircken ther aff, som andre caniker, med andre fleere sedwonlye artikle etc. Koldinghusz 27 Aprilis A^o 70.

Registre over alle Lande Nr 10, Fol. 288. Smst. Fol. 199 findes det Ventebrev af 24 Maj 1568, som »Skolemester udi Herlufsholms Skole» havde faaet paa det første ledige Kannikedømme i Roskilde.

5.

Rigskansler Ejler Grubbe skriver til M. Hans Michelsen om Optagelse af en Discipel i Herlufsholms Skole.

Wennlig helsenn nu och altid forsendtt mett wor Herre. Kierre Mester Hanns, synderlig gode wen, nest all wennliig tacksielse [for alt] godt etc., som etther wden thuill well fortæncker, [alt ieg for nogen] tiid siden forleden thalde med Her Hoffmester wdj etthers Neruerrelse om min Søstersønn Lauge [och] wor begierrendis, att hand motthe komme till etther [ther wdi] Herluffsholms Closter till skole; och i paa thend tiid [gaff] mig goed fortrøstningh. Och haffuer ieg nu igenn wdj gaardt thaltt mett Her Hoffmester ther om, och haffuer wndt mig, att ieg maa forskicke hannom till etther. Bedendes etther ther for gierne, atj wille annamme hannom till etther. Hues wmage i haffue mett hannom will hans broder Lauge Wrne och ieg well forskylle, saa i icke skall haffue thend forgefuis. Och naar Gud will, at Frue Birgitthe Gøie kommer her will ieg self widere thalle och handle mett hende, saa hun och skall ther mett bliffue tilfredtz. Och thersom ther skall och giffues penninge wd for hans kost, wille wij och gierne betalle for han-

nom. Och wdj hues maade ieg kand gjøre thet ether kand werre igen till wilge och gode, will ieg altid findis willig. Etther her mett Gud altid befallendis. Ex Lystrup thend 29 Octobris A° 71.

Eyller Grubbe.

Udskrift: Hederliig och Hoglerd Mand Mester Hanns Michelsen, Scholemester wdj Herluffsholm, min synderlig gode wen, wenligen tilskreffuit.

Orig. halv fortæret af Fugtighed i Kongl. Bibl., Saml. til Adel. Hist. Fasc. 22.

6.

Herlufsholms Skoles Forstander (Oluf Movritsen Krognos) skriver til Holger og Jørgen Rosenkrands angaaende Striden med Christoffer Gøye om Skolens Gods.

Mynn gantz wenlig helsenn nu och altid forsendt met wor herre. Kiere Holger oc Jørgen Rosenkrantz, frender och besønderlig gode wener. Nest all wenlige tacksigelse for megitt well beuiste, huilcket ieg will findis altid gantz goduillige att forthe ne oc forskyldte. Giffuer ieg etter wenligen tilkiende, att ephertij ieg haffuer tagit mig ephther etters och fleere Radens¹⁾ Begiering Herluffsholms scholle an, same scholle och gotz forre att staa oc forsuare en tidtlang, tha haffuer ieg begønt att forfølge same Herluffsholms schollis gotz till laas. Saa haffuer Christopher Gøie taget gienbreff y same laas, oc ieg er nu therfor fororsaget att tage Steffning, oc haffuer tagit Steffning, oc er Retzdagen att gange y Rette om same gotz then Onsdag nest for Midfaste Søndag. Bedendis etter gantz therfor gerne, att ephertij y wiide, hvor same fundatz oc Kon. May^s Stadfestelse ther paa schall findis, y wille well gøre, werre wbesuerit att sende migh same breffue nu met thette mit bud, yeg haffuer oc faadt thette mit bud mit bekendelse breff, att hand schall antuorde etter, att ieg bekender att haffue anamit slige breffue oc føre etter thennum ind till tror honde igien, huilcket mett Gutz hielp icke schall findis thuiill hos, att thet io wiss schall ske. Och beder etter ther samtligen om, att thette mit buod nu wden forhalling motte become same breffue, att min forfølling icke paa thenne tid schulle

¹⁾ D. e. Rigsraaders.

bliffue forspiltt. Oc beder etter gantz gerne, attj selfuer wille betencke scholens beste her wdj. Etter att thiene will ieg alle mine dage findis wilig aff formuen.

Udkast. i Kongl. Bibl., Breve til Adel. Hist. Fasc. 55. Gram har skrevet derpaa: Herluf Skaffwes sine dubio. Men denne Formodning er sikkert urigtig.

7.

Tvende Breve fra M. Hans Michelsen til Christoffer Gøye til Gunderslevholm.

a.

Kiere Christopher Gøye, myn gunstige guode ven, Gud allmegtiste vere alltiidtt medtt eder, opholde eder naadelig wdj synn frøct medtt languarende sundhed och læksalighed medtt eders kiere huusfroue och allt, hues y vell vill. Kiere Christopher nest en ydmig tacksigelse for eders guoduillighed mod mig, hues ieg skall bede Gud, hand vill eder beløne, och ther huos aff all myn formue alltiidtt findis eders veluillige thiener medtt all ydmig thieniste, som y er begerendis. Kiere Christopher ieg wille schriue eder tiill, huad dag Gud kallede salig Her Herloff Trolle och eders salige Søster, saa døde hand then fempte och tiffuende dag Junij Anno Mdlxv, och eders kiere Søster, salig fru Berette Gøye, thend 26 Julij Anno Mdlxxiiij, Gud vnde oss finde thennom vdj then euig hemelske glede. Kiere Christopher, som y schriffuer om kalkunske høns, saa haffde vy her icke vden ett par, och the haffuer nu nogen faa køllinge theris affkom, som er møgit smaa; naar the opuoxer nogett, att the duer att føre, schulle y rett gerne faa aff dennom. Kiere Christopher, nu then gode Mand Albrett Oxe vor her vdj scholen med Laue Venstermand, ther the kom fran eder, forstod ieg aff hannom schulle vere sagdt for eder, her schulle findis vdj scholen hærnsketøyl och røer tiill en tolf eller xiiij mands berøstning. Haffde saa veret, myn gode Christoffer, schulle ieg vell haffue ladet bode Albrett och eder thett vide tilforn, thi det var scholen inthet nøttigt. Men her er vdj sandhed icke vden nogen gamble støcker forbrent, som vy funde epher thenne Ildbrand var her, vdj Jorden, ther vy oprøddede, huilcke Albret saa. Thett beste var allt tilforn skienckt hen til salig Herloffs slegt och kommen til Ringkloster, som Anders schriffuer

vel viste sige Albret beskeen om. Kiere Christopher, ieg troer icke andet, y io haffuer hørd, Gud nu haffuer kallede Her Seffren her vdj Nestued, hans liig bleff begraffuede vdj Fredags nest for-gangende, hand haffde guode mand en haard helsoet aff vatther-soet. Samme dag om morgen døde Jomfru Anne Grubbe y lille Nestued, en aff eders salig søsters hulde och fuldtroe venner; hinders liig staar end nu vbegraffuet. All hinders singdom, som icke vden varett en otthe dage, och hinders endeligt var lige som hun haffde liggede vdj en søed søfn, och aldrig klagede sig en gang. Den euig Gud beuare eder naadelig med alle gode ven-ner vdj thenne færlig och skrøblig tiidt och giffue oss alle sa-men en salig tiidt och stund, naar vy schulle skillies fra thenne forfengelig vrolig verden. Wdj hans guddomelig beskiermelse viil ieg nu och alltiidt haffue eder befaledede medt eders kiere huusfroue och alt hues y vel vill, och altid findis eders villig thiener. Ex Herloffsholms fry schole then 17 Maj Anno 75.

E. veluillig fattig thiener altidt

Hans Michelson.

Udskrift: Erlig och velbyrdige Mand Christopher Gøye tiill Gundersløffholm, myn gunstige herre och besønderlig guode ven, ganndske ydmigenn.

Orig. i Kong. Bibliothek, Bøllings Brevsamling.

b.

Kiere Christopher Gøye, mynn gunstige guode ven, dett er mig rettelig kiert, att ieg aff eders goduillig schriffuelse tiill mig formercker, eder vere vell hiem kommen, Gud skee loff, och hand beuare eder framdelis vnder syn guddomelig beskier-melse lenge att leflue gandske løcksalig medt eders kiere huus-froue och allt hues y vell vill. Kiere Christopher, ieg betacker eder gandske ydmigen for allt det møgle ære och guode y mig bode meene och beuijse, Gud skulle vere eders løen for alt-samen, och ieg altiit findis eder til vilge och thiennist gandske redbon. Som y schriffuer mig tiill, huor lenge eders salig søster s. fru Berette Gøye leffuede ephther hinders salig hosbunde: saa døde salig Her Herloff Anno lxxv then xxv vdi Junij Monath, och salig fru Berette Gøye Anno lxxiiij then xxvj Julij. Saa hun haffuer leffuede ephther salig Herloff vdj ny Aar och hen ved fire

vgger. Then euig Gud giffue oss finde dennom bode y then himmelske euige glede. Kiere Christopher, som y vider bemeler om vdj eders schriffuelse, om ieg vist aff nogen breffue, som schulle findis her vdj Scholenn och komme eder medt eders medt arffuinge vedt: saa ved ieg vdj sandhed icke aff anden breffue at sige, her schulle findes, vden the scholen er anrørendis och steden, vndertagen en kiste, som salig Her Byrge Trolle antuordett mig vdj foruaring, ther hand bleff forstander, som salig froue Berette saa, ther ieg fick then, och ieg vell troffuer the Huitfelder hans søstersønner skall haffue nøgell tiill, thi hand antuordet mig then icke, ey heller haffet bud ephther then, siden hand antuordet mig then. Men the Huitfelder haffuer en gang eller tho taled mig tiill om, the finder vdj hans bøger optegnede en kiiste, hand haffuer mig antuordet, och ieg fremdelis ville foruare dennom then. Vill her medt haffue eder then euig Gud befalendis medt eders kiere husfroue och gandske huus. Ex Herlofsholms fry schole then 11 Maj Anno 77.

E. v. th.

Hans Michelsen.

Udskrift: Erlige och velbyrdige Mand Christopher Gøye tiill Gundersløff, myn gunstig herre och besønnderlige guode ven, gandske ydmigen.

Orig i Kong. Bibliothek, Bøllings Brevsamling.

8.

Doctor Pauell Matzen fick breff Her Søffren Grønbeck, Capellan paa Fredericksborg, anrørendis, vt sequitur.

Wiider, att wij nu haffuer forløffuidt och affthackitt Her Søffren Grønbeck, som en thiid lang haffuer weritt Capellan her paa Slothitt, och haffde wij giernne en god, from, fin, lerd, gudfrøchtige Danemand, ther egien tiill samme kalld kunde were thienlige, och wndertiden naar behoff giørris were oss elsk^e Mester Christoffer Knoffs wor hoffpredichers medhielpere, huorføre wij nu haffue befalitt for^{ne} Mester Christoffer, att hand ydermere therom schall thale med ether paa wore wegne. Bedendis ether therfore och begierre, athj giøre ethers største fliid, athj kand wdsperge oss en god, from, lerd och gudfrøchtige Danemand. som wij kunde haffue her tiill prest oc for^{ne} Mester Christoffers Medhielpere; icke nogen

gemeine mand, men thend som wdj Lerdöm och leffnidt kand were nogett anseende, och athj med for^{ne} wor hoffpredicher ther om wille lade oss wiide wiidere beskeed. Ther med etc. Actum Frederichsborg vi Aprilis Aar etc. MDlxxix.

Sjælandske Tegnelser. XIV, 198.

9.

Mester Hans Michelssenn fick breff, vt sequitur.

Wor gunst tillforn. Wiider, att wij erre tillsintz her efter att holde en Danske hoffpredicanther, som stedtze schall föllge oss effther, huor wij erre, och werre oss elsk^e Mester Christoffer Knoff wor hoffpredickers medhielper, till huilckitt kalld att forestaa wij naadigst haffue for gott anseett ether att wille bruge, bedendis ether therfore och begierre, athj ether her wdi will hør-sommeligen lade befinde och samme Kalld wden alld wndschyll-ding att anthage, oc ethers leilighed ther effther att rette, saa I till paaske først komendis kunde were hoss oss tilstede. Wij wille lade giøre ether en erlig wnderholdning, som I well wden ethers skade skall kunde med tilkomme, som er aarligen tho hundrede daler, frij huss och woning, och kostpendinge, lige med for^{ne} Christoffer Knopff, och wdi andre maade med alld gunst och naade were ether tilbeuogen. Ther med giør I oss till willge, och ther wisseligen forlader oss till etc. Actum Skanderborg thend xviii Dag Decembris Aar etc. Mdlxxix.

Sjælandske Tegnelser. XIV, 287.

10.

Mester Hans Michelsen fick bestilling, att were kong Maitz. danske Hoffpredicanter, vt sequitur.

Wij Frederich thend Anden etc. Giøre alle witterligt, att effthersom wij nu haffue ladet handle met oss elsk^e hederlig oc hoglerdt Mand, Mester Hans Mickelsen, att hand skall thienne oss for wor danske hoffpredicant, Mester Christoffer Knopf wor thydske Predicant thill en medhielper, wdj saa maade, att hand bode skall were forpflicht enthen att følge oss personligen, naar behouff giøres, eller bliffue hoss wort slot Frederichsborg. Huilcken bestilling och kald hand oss vnderdanigst thill wilge haffuer sig paathaget. Tha haffue wij ther emod aff wor synderlige gunst och naade wndt,

beuilget och thilsagt, och nu met thette wort obne breff wnde, beuilge oc thilsige aarligen att wille lade giffue och fornøye hanum, emeden och ald thend stund hand er vdj wor thienniste, ij^c daler thil pension, xvj daler om moneden thil kostpendinge paa sig och en dreng, seduonlig hoffkledning po sig sielff anden, och fuor och maall paa tho heste. Sammeledis wille wij och lade forskaffe hanum frij busz och woning for wort slot Frederichsborg. Huilcken for^{ne} pension, monidtz pendinge och hoffkleidning hanum bethimeligen thill guode rede skall giffues och fornøyes aff wort slot Frederichsborg, saa uell som och fuor och maall paa tho heste, aff leensmanden sammestetz, eller huort hand oss følger. Bedendis och biudendis for^{ne} wor lensmand paa Frederichsborg, thend som nu er eller her efter kommendis worder, att hand paa wore wegne thill guode reede fran Paaske førstkommendis och siiden frembdelis lader giffue och fornøye for^{ne} Mester Hans Mickelsen for^{ne} ij^c daler aarlig pension, xvj daler monedtpendinge, hoffkleidning och foder och maall paa tho heste, eftersom for^{nit} staar, och ther paa her emod icke gior hanum forhindring j nogre maade. Och wille wij vdj frembthiiden hannum met wiidere naade betencke met Cannickdomme eller j andre maade, effthersom hand oss thiennendis worder. Actum Koldinghus thend xxix dag Januarij Aar etc. Mdlxxx.

Sjæl. Registre 12, 72. Den 23 Jan. 1583 fik Hr. Jørgen Mortensen en Bestalling som dansk Hofprædikant, der ordret stemmer med denne (smst. Fol. 275). Samme M. Jørgen Mortensen fik 27 Marts 1583 Ventesbrev paa det første Kannikedømme, der blev ledigt i Roskilde Domkapitel (smst. Fol. 278).

11.

Mester Hans Michelsen fick Breff att skulle were Sogneprest thill wor Frue kircke wdj Kiøpnehaffn, vt sequitur.

Frederich etc.

Wor gunst thilforn. Wiider ephtersom noggen wore Raad och guode mend saa well som och Superintendenten her wdj Stigted haffue for gott anseett, attj kunde bliffue thilskickett wdj thett kald wdj Kiøpnehaffn, affgangne Mester Rasmuss Katholm haffde, att were Sogneprest thill wor Frue kircke sammestetz, och weritt begierenthis med theris Schriffuelse thill oss, attj motte komme ther wd och giøre thieniste wdj kircken en aff thisse

thilstandene Julle Helligdage, att Borgerne motte høre ethers Predicken. Tha bede wij ether och begiere, attj wille begiffue etther wd thill for^{ne} Kiøpnehaffn anden Julle dag, saa j thredie Julle dag kunde giøre thieniste och predicken wdj for^{ne} kircke. Thersom siden etther befalder att anthage samme kald, och borgerne saa well som wore guode mend thet saa behage och haffue wille, tha wille wij naadigst giffue ther thill wor samtøcke och wilge, och therudinden som j alle andre maade gerne sehe etther thill thett beste befordritt. Actum Kroneborg 18 Decemhris A^o 1581.

Sjælandske Tegnelser. XIV, 548—9.

12.

Mester Hans Michelssen fick Bestilling, huorledis hannd sig emod Hertug Christian skall forholde etc. Vt sequitur etc.

Wij Frederich thennd andenn etc. Giøre alle witterligt, att wij nu naadigst haffue tilforordnit och tilbethrodt oss elsk^e bederlig och hoglerdt Mand, Mester Hans Michelsenn, att skulle werre hogborne Førstes wor kiere Sønn, Herthug Christians Tugtemester, och skall for^{ne} Mester Hanns Michelsenn were forplichthet samme hans kald och thienneste med allerstørste lid oc omhøgelighed att forestaa, och hogbe^{te} wor wnge Sønn med thennd allmechtige Gudtz tillhielp och biestand epher hans høygiste forstand och fornuft att leere och ophugthe wdj Gudfrøchtighed, boglige konster och andenn lerdøm och gode seeder, och wdj samme hanum bethrodt och paalagde befalling icke att skulle tillade eller thage nogen forsømmelse; men saa mögitt hanum mest mueligt er, siig beflitte, att hogbe^{te} wor kiere sønn saa wdj lerdøm maa forfremmis och forbedris, att thet kand komme Gud almechtigste till loff, priisz och ehre, och thisse riiger och lannde wdj fremthiden till gaffn och bedste. Och epherthi wngdommen synderlig aff ond omgiengelse kand bliffue forkrencket och forsueckett, och theraff kann leere onnde seeder och andet, som kand werre skadeligt: tha skall for^{ne} Mester Hanns Michelsenn i liige maade were forplichthet aff hanns yderste lid och formue att tillhielppe att hindre och affuende, att hogbe^{te} wor kiere sønn icke med saadann omgengsell skulle bliffue besuergett, och thersom nogen wille thenum wnderstaa emod hanns willge att indthreng till slig omgengsell hoss hogbe^{te} wor kiere sønn, och hand thet icke forekomme och

affuende kand, tha skall hand werre forpflicht thet wnderdanigst att lade giffue oss tillkiende, att wij self kunde lade giøre thend forordning, saa ther till maa findis tilbørlig raad. Thersom och for^{ne} Mester Hanns Michelsenn kannd befinde eller formercke, att hogbe^{te} wor kiere sønn met nogenn sygdom eller suaghed bliffuer behaffthet, skall hand thet vdenn ald forsømmelse tilkiende giffue, saa ther till wdj thide kunde føris raad, och brugis hues tilbørlig meddell och raad, som behoff giøris, och ellers wdj alle andre maade, wdj hues till hogbe^{te} wor kiere sønns opthucktelse och disciplin fornøden er, sig saa skicke och forholde, som hand med en god conscienz kand for Gud andtsuare, och for oss will were bekiendtt, och siig her epther alldelis wiide att forholde. Actum Hadersløffhus 29 Martij Anno etc. 1583.

Sjæl. Registre Nr. 12, Fol. 259—60. Sammesteds findes et Kongebrev af samme Dag, hvorved der tilstodes M. Hans Michelsen 200 gamle Dlr. i Løn aarlig og Klædning paa sig, eftersom ham efter hans Stand egner, og paa en Dreng. Desuden fik han Løfte om et Kannikedømme eller andet gejstligt Gods, naar saadant blev ledigt.

13.

Capittelitt wdj Lund finge Kong. Maitt. breff Mester Hans Michelsen anrørendis.

Frederich.

Wor synderlig gunst tillforn. Wiider, att epther wij ere kommen wdj forfaring, att Gud alsommechtiste haffuer kaldit Mester Wessel Palnesen, som wor Cantor ther wdj Lunde Capittel, och epther[thi] hogborne Førstis wor kiere Søns Hertug Christians Tucktemester, hoglerde Mand Mester Hans Michelsen, er wdj thend daglig thieniste hoss hogbe^{te} wor kiere Søn, och wij therudinden hans wnderdanigst thro och flid haffue fornummit: Tha haffue wij samme hans thieneste naadigst ansehet, och till thenne leylighed wille haffue hannom ther med bethenckt, och hannom therfor naadigst vnd och forleent Cantordomet wdj for^{ne} Lunde domkircke, sameledes thet same Canickdom, som for^{ne} Mester Wessel haffde, med Vicariit, Mensalibus, Commun godtz och ald huis anden Renthe och Rettighed, hand ther wdj Capittelitt haffde, epthersom hand thet epther lod. Thet wij ether her med haffue wild wiide lade, atj ether ther epther wille och muc haffue att

rette, icke giørendis for^{no} Mester Hans emod thenne wor endelig wilge och belening hinder eller forfang wdj noger maade, och thersom nogen bestilling er, som Cantor ther residerendis schulle forrette och bestille, thet hand wdj bemelthe thienniste hoes hogbe^{te} wor kierre Søn forhindrit icke forrette kand, attj tha wille tillforordne en aff ethers orden och medbrødre, som samme bestilling kunde wdrette, saa lenge for^{no} Mester Hans icke kand were hoes ether neruerendis, saa thermed for thend skyllid inthet bliffuer forsommit. Ther med scheer oss till wilge. Actum Skanderborg thend 27 Octobris Aar etc. Mdlxxxij.

Skaanske Tegnelse. I, 346—7. Smst. Fol. 351 findes en kgl. Befaling til Stiftslenmanden i Skaane Korfits Wiffert (dat. 29 Decbr. 1583) om paa M. Hans Michelsens Vegne «at lade annamme alle de Bønder og Tjenere», der laa til Kantordømmet i Lund samt til det Kannikedømme og Vikarie, afd. M. Vessel Pallesen havde haft, og at affordre dennes Arvinger en klar Jordebog over Godset, og at sende samme til M. Hans Michelsen, og senere at overlevere Godset til den Procurator, som M. Hans maatte udvælge sig i Kapitlet.
